

radionice odlikuju se zanatskom vrsnoćom u razmjerno skućenu izboru motiva (pluteji s motivima rozeta i troprutih medaljona, arhitravi s vijencem kuka i natpisom te zabati na kojima sučelice postavljene golubice kljuju u križ).

Na Crkvini u Biskupiji kraj Knina, u Koljanima kraj Vrljke i na Crkvini u Galovcu blizu Zadra reljefi su očito djela jednoga klesara, koji je prema najizrazitijem primjerku dobio naziv *Majstor koljanskoga pluteja*. Istovjetni motivi dvostrukih troprutih kružnica prepletenih dvostrukim troprutim vrpčama na pilastrima i plutejima, glomazne kuke i karakterističan kimation arhitrava s natpisom, zabatne golubice pod križom, te osobito krupni kapiteli ciborija i oltarnih pregrada kakvima nema premca u hrv. predromaničkoj skulpturi govore o koljanskome majstoru kao umjetniku osobita izraza, koji se oslobodio stroge geometrijske sheme svrstavši se među najbolje predromaničke umjetnike.

Klesarska radionica osebujna stila izrađivala je crkv. namještaj u Trogiru i užoj okolini, ali i dublje u hrv. kneževini, u Brnazama kraj Sinja i Pađenima blizu Knina. Njezini majstori na plutejima variraju isključivo dva motiva, onaj s arkadama pod kojima su križevi s palmetama te, rjeđe, motiv košarasta dna. Pilastru neizostavno imaju istovjetan motiv prepletenih troprutih vrpca, a arhitrav kuke, troprutu pletenicu i natpis u sredini. Arhitrav se svija u luk i nema zabata osim u Stombratima kraj Trogira. Kapiteli imaju izrazito zatvorenu i nerazvijenu formu. Reljefi su klesani u muljici, vrlo mekanu materijalu koji se obrađuje više rezanjem nego klesanjem. Najbolje su očuvani reljefi iz Kljaka nedaleko od Drniša te iz Trogira. Ponešto specifičan likovni govor uočava se na klesarijama južnih hrv. prostora u Dubrovniku i Stonu s okolicom. Klesarije u X. i XI. st. odaju vrsne klesare jedne majstorske radionice koja je duže vrijeme održavala zanatsku razinu i specifičan način organiziranja ustaljenih geometrijskih motiva. Premda uspostavljaju vlastite standarde u odabiru motiva, među kojima prevladavaju rozete, gusti nizovi šiljatih troprutih lukova kao specifična interpretacija kimationa, rozeta u gustim sustavima troprutih kružnica, ti radovi pokazuju utjecaje i dodire s istovrsnom skulpturom / Sredozemlja. Osobitosti se očituju u usitnjavanju i umnožavanju ustaljenih motiva, preciznoj klesarskoj obradi površine i učestalo izboru prošupljenih ornamentalnih sustava; sve to čini specifičnu stilsku pojavu koja se naziva *adriobizantinizam* (reljefi iz Gospe od Lužina i Stona, Sv. Petra u Dubrovniku te pojedinačni nalazi). Biz. se stilske oznake zamjećuju i na istodobnoj arhitekturi Dubrovnika (crkva Sv. Petra).

Osim reljefa koji pokazuju određeni stilski standard ima i likovno skromnijih. Takve su skupine reljefa s različitim lokalitetima u hrv. kneževini, a približe su datirani natpisima na kojima je ubilježeno ime kneza Branimira. Obilježava ih određena rudimentarnost motiva, zakrčljali kimation i kuke, neoblikovana tropruta pletenica, vrlo shematske golubice i dr. S obzirom na važnost lokaliteta na kojima su pronađeni (Crkvina u Biskupiji blizu Knina, Šopot kraj Benkovca, Ždrapanj kraj Bribira, Solin, Sv. Spas na Cetini) i na natpise koji spominju hrvatske knezove i župane (Branimir u Šopotu, Priština u Ždrapnju i Gostiha u Cetini), radionica u kojoj su ti reljefi nastali može se smatrati hrv. dvorskom radionicom nastalom u doba kneza Branimira.

OSTRUGE IZ BISKUPIJE KRAJ KNINA. Split, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

RELIKVIJAR SV. ANSELMA, AMBROZA I MARCELE IZ NINA. Zadar, Stalna izložba crkvene umjetnosti

Natpisom iz 888. datiran je arhitrav iz Muća sa spomenom kneza Branimira, natpisom iz 895. zabat koji spominje kneza Mutimira. Oba spomenika vrsnoćom klesarske obrade otkrivaju dodir hrv. knezova s klesarskim radionicama razvijenih središta. Rijetki su, naprotiv, natpisi koji reljefe sigurnije datiraju u X. st.; sarkofag nadbiskupa Ivana iz Splita iz prve pol. stoljeća ili pak ploča s imenom Držislava s Kapitula u Kninu iz druge pol. stoljeća, pokazuju ustaljenost i dosljednost stilske izraza prethodnoga razdoblja.

Natpisi iz toga doba imaju veliku važnost kako za praćenje razvitka stila tako i za upotpunjavanje škratih pov. podataka. Od hrv. se vladara spominju Višeslav, Trpimir, Branimir, Mutimir, Mihajlo Krešimir, Stjepan Držislav i Zvonimir. Tu su i župani Godečaj, Gostiha i Priština. Spominju se i mnogi gradski prvaci, biskupi i druge ličnosti. Jedinstveni je slučaj u kojemu se

